

УДК 332.1

Наталя Дзядзіна

*Магістр державного управління***ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЦІЛЕЙ ТА ПРІОРИТЕТІВ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

В статті проведено дослідження процесу прийняття стратегій регіонального розвитку. Визначено, що пріоритети розвитку регіонів не пов'язані між собою. Це підтверджує відсутність в Державній стратегії регіонального розвитку пріоритетних напрямків розвитку кожного регіону, відсутність консолідації та взаємозв'язку цілей та пріоритетів в стратегіях соціально-економічного розвитку регіонів між собою. Визначено головні проблеми, що виникають при формулюванні пріоритетів регіонального розвитку, а також в процесі розробки стратегій регіонального розвитку; надані пропозиції та рекомендації щодо усунення таких недоліків.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток регіонів, пріоритети регіонального розвитку, взаємозв'язок цілей та пріоритетів в стратегіях розвитку.

Natalya Dzyadzina,

*Master of Public Administration***INTERRELATION OF GOALS AND PRIORITIES OF STRATEGIES OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS OF UKRAINE**

The article analyzes the process of adopting regional development strategies. The main problems that arise in formulating priorities of regional development, as well as in the process of development of strategies for regional development are determined; Proposals and recommendations for eliminating such shortcomings are provided. In the process of building up an independent Ukrainian state able to provide a high level of socio-economic development of the country, the important task is to formulate priorities of regional development and create strategies for the development of regions in accordance with their actual problems. Therefore, the study of the essence of regional development, the growth of the importance of regions in the conditions of unstable macroeconomic trends, as well as dynamic changes in the socio-economic life of the country, are of particular significance and require additional scientific research. Ukraine is on the difficult path of transformation and modernization of all spheres of vital activity of the population. In the context of systemic transformations, the issue of regional development becomes increasingly important, which should include the achievement of regional competitiveness, the creation of their economic attractiveness, focus on balanced development of territories, interregional cooperation, and the establishment of an effective system of strategic planning and forecasting of regional development in the context of reforming the territorial organization of power.

It is determined that the priorities of the development of regions are not interrelated. This is confirmed by the absence in the State Strategy of Regional Development of the priority directions of development of each region, the lack of consolidation and the interrelation of goals and priorities in the strategies of socio-economic development of regions with each other. The strategies for the development of different regions are based entirely on different approaches, have a different structure, take into account personal interests, not taking into account the specifics of other regions. In the strategies there is no description of the instrument of interregional cooperation, the idea of strengthening interregional relations between regions of Ukraine is not implemented. It should be noted that the strategies for the development of the regions are also not consistent with the State Strategy of Regional Development and often do not take into account national interests, while the

definition of priorities for the development of each region and the consolidation of these priorities in the State Strategy of the PP will allow the central executive authorities to take into account the interests of the regions in the formation sectoral policies, to link different sectoral policies among themselves and to ensure the unity of macroeconomic and regional policies, to coordinate the noderzhavni and regional interests. It is proved that in order to increase the effectiveness of regional policy and effectively formulate priorities for regional development, it is necessary to: develop a unified methodology for formulating and identifying regional priorities; - to make changes to the Methodology for the development of regional strategies, with a view to identifying recommendations for their components, defining sections, priorities, goals, tasks; coordination of strategic goals of regional development with the goals of regional development of the country, national goals, coordination of strategies of regional development of different regions among themselves; to ensure that plans for implementation of strategies are implemented, their assessment and monitoring of implementation to current methodological recommendations; to make changes to the State Strategy for Regional Development in terms of making it a priority for the development of each region; - Ensure the involvement of citizens, as well as other stakeholders, in the development of socio-economic development strategies, in the formation and definition of regional priorities; that is, to expand the mechanisms and tools of participation of citizens and entrepreneurs in the process of developing strategies through public hearings, sociological and expert polls, placement of strategies on the sites of local state administrations and holding voting for them; to make changes to regional strategies for the mapping of the links between the strategic objectives of the regional strategies and the program documents of the development of regions and the link between the objectives of the regional strategy and the main aspects of the region's development; To ensure the adaptability of regional development strategies through the use of forecasting, designing, estimating and monitoring methods, which will allow periodically to adjust the strategies for implementing the strategy and adopt short-term programs for implementing the strategy in accordance with the current situation

Key words: socio-economic development of regions, priorities of regional development, interrelation of goals and priorities in development strategies.

Постановка проблеми. В процесі розбудови незалежної Української держави, здатної забезпечити високий рівень соціально-економічного розвитку країни, важливим завданням є формування пріоритетів регіонального розвитку та створення стратегій розвитку регіонів відповідно до їх актуальних проблем. Тому дослідження сутності регіонального розвитку, зростання значення регіонів в умовах нестабільних макроекономічних тенденцій, а також динамічних змін у соціально-економічному житті країни - набувають особливої значимості та потребують додаткових наукових розвідок.

Аналіз останніх публікацій. Питаннями регіонального розвитку, зокрема визначенням пріоритетів, займаються провідні фахівці, як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Особливої уваги питанням розвитку регіонів приділяє Шевченко О.В., який акцентує увагу на важливості формулювання пріоритетів розвитку регіонів як одного з ефективних інструментів стратегічного управління регіональною економікою. Мамонотова Е.В. розглядала регіональний розвиток у взаємозв'язку з його пріоритетами у розрізі необхідності забезпечення результативності державної регіональної політики. В свою чергу, Возняк Г.В. присвятив свої наукові роботи розгляду сутності та значення регіонального розвитку в сучасних реаліях та визначає його як економічну концепцію, яка враховує взаємний вплив економічної діяльності та інтеграції ринків на територіально- географічні об'єкти. Лелюк Н.Є. розглядає питання регіонального розвитку, приділяючи значну увагу дестабілізаційним процесам у нашому суспільстві [1; 5; 6; 7].

Основні положення регіональної політики та регіонального розвитку визначені у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 385, а також у Законі

України «Про засади державної регіональної політики» від 05 лютого 2015 року № 156-VIII [3].

Мета статті. Метою статті є виявлення проблем щодо визначення пріоритетів регіонального розвитку, важливості та необхідності внесення змін до процедури їх унормування, а також дослідження процесу прийняття стратегій регіонального розвитку, виявлення їх особливостей та недоліків. Досягнення мети базується на розв'язанні наступних завдань: визначити головні проблеми, що виникають при формуванні пріоритетів регіонального розвитку, а також в процесі розробки стратегій регіонального розвитку; надання пропозицій та рекомендацій щодо усунення таких недоліків.

Виклад основного матеріалу. Україна перебуває на складному шляху трансформації та модернізації всіх сфер життєдіяльності населення. Все важливішим стає в умовах системних перетворень питання регіонального розвитку, котрий повинен передбачати досягнення конкурентоспроможності регіонів, створення їх економічної привабливості, бути направлений на збалансований розвиток територій, на міжрегіональне співробітництво, створення ефективної системи стратегічного планування та прогнозування розвитку регіонів в умовах реформування територіальної організації влади.

Проте сьогодні існує ряд проблем політики регіонального розвитку, що перешкоджає її ефективній реалізації.

Формування регіональних стратегій та процес їх реалізації засвідчили існування низки проблем. Проаналізувавши наукові напрацювання, теоретичні та практичні засади регіонального розвитку, до таких проблем можна віднести:

1. Відсутність системності й планомірності регіонального планування;
2. Складність координації пріоритетів розвитку кожного регіону між собою, а також з пріоритетами державної регіональної політики.
3. Низька адаптивність до зміни зовнішніх умов та плинність соціально-економічної ситуації в процесі регіонального управління;
4. Не врахування актуальних потреб та інтересів населення при розробці стратегій регіонального розвитку ;
5. Відмінність підходів до формування пріоритетів та стратегій регіонального розвитку [6].

Так, часта зміна нормативно-правових документів з питань регіонального розвитку призводить до складності планування, проектування пріоритетів, цілей та завдань регіонального розвитку.

Крім того, пріоритети розвитку регіонів не пов'язані між собою. Це підтверджує відсутність в Державній стратегії регіонального розвитку пріоритетних напрямків розвитку кожного регіону, відсутність консолідації та взаємозв'язку цілей та пріоритетів в стратегіях соціально-економічного розвитку регіонів між собою. Стратегії розвитку різних регіонів розроблені абсолютно за різними підходами, мають різну структуру, враховують особисті інтереси, не беручи до уваги специфіку інших регіонів. У стратегіях відсутній опис інструменту міжрегіонального співробітництва, не втілено ідеї зміцнення міжрегіональних зв'язків між регіонами України. Треба звернути увагу, що стратегії розвитку регіонів також не узгоджені з Державною стратегією регіонального розвитку та часто не враховують загальнодержавні інтереси, в той час як визначення пріоритетів розвитку кожного регіону і закріплення цих пріоритетів у Державній стратегії РР дозволить центральним органам виконавчої влади враховувати інтереси регіонів при формуванні галузевих політик, ув'язувати різні галузеві політики між собою та забезпечити єдність макроекономічної політики та регіональної політики, скоординувати загальнодержавні та регіональні інтереси.

На сучасному етапі розвитку Україна знаходиться на шляху динамічних змін у всіх сферах життєдіяльності суспільства, тому особливо важливим є прогнозування та врахування можливих змін в процесі формування політики регіонального розвитку. Це дозволить формувати регіональні стратегії або сценарії розвитку на довгостроковий період з метою забезпечення адаптивності до зовнішніх змін та умов [2, с. 53].

Задля забезпечення ефективності регіонального розвитку важливим є врахування в цьому процесі інтересів усіх зацікавлених сторін – громадськості, бізнес-одниць, органів влади, органів місцевого самоврядування, територіальних громад. Значення громадськості, наприклад, при розробці стратегії розвитку регіону важко переоцінити. Так, в обговоренні стратегій соціально-економічного розвитку регіонів повинні брати участь громадські активісти, пересічні громадяни, які представляють інтереси населення, але не менш важливим є участь фахівців різних сфер життєдіяльності. Так, саме науковці, юристи, експерти відповідних сфер можуть проводити роз'яснювальну роботу щодо необхідності врахування тих чи інших пріоритетів регіонального розвитку. Є низка критичних для стратегічного розвитку регіонів питань, які неможливо вирішити без участі громадян та бізнесу, але все ж таки виникає питання можливості врахування усіх цих різноспрямованих інтересів [5].

Аналізуючи вищевикладений матеріал, можна зробити висновок, що задля ефективності регіональної політики важливим є визначення пріоритетів регіонального розвитку. Так, у процесі визначення регіональних пріоритетів важливим є вивчення європейської практики. В країнах Європейського Союзу регіональний розвиток віддзеркалює важливість захисту навколишнього середовища, розвитку енергетики, транспортної мережі, підвищення рівня життя населення, розвиток культури. У кожній регіональній стратегії такі пріоритети повинні формуватися на основі комбінації галузевого та функціонального підходів з урахуванням місцевих особливостей і бути спрямованими на вирішення конкретних завдань регіонального розвитку.

Наступним кроком в удосконаленні процесу формування пріоритетів повинно стати створення процедури, за якою визначається такий пріоритет. Тут йдеться про схему словесного формулювання пріоритету, який повинен відображати механізм, за яким буде розвиватися та чи інша сфера. Наприклад, «створення кластерів в агропромисловому комплексі за рахунок розвитку високотехнологічного агропромислового виробництва» розкриває, як саме буде реалізовуватися даний пріоритет, в той час як звичне для нас формулювання «сільське господарство та агропромисловий комплекс» не відображає сутності самого пріоритету та шляхів його досягнення.

Крім того, саме узгодження пріоритетів в стратегіях розвитку різних регіонів, їх узгодження з пріоритетами Державної стратегії регіонального розвитку, загальнодержавними інтересами, залучення до їх формування всіх зацікавлених сторін дозволить досягти ефективності державної регіональної політики.

Так, відповідно до наукових поглядів Шевченко О.В., кожен регіон має власні особливості розвитку, проблеми і ресурсні спроможності для їх виконання. Відповідно мають різнитися і пріоритети розвитку. Зокрема, для праценадлишкових регіонів західної України нагальним є створення економічно ефективних робочих місць для повернення працівників з-за кордону. Для промислових регіонів східної України актуальними є завдання реструктуризації підприємств, оновлення виробничої бази, модернізації переробних галузей. Також вагомим для цих регіонів є забезпечення населення якісною питною водою. Тобто, при виборі пріоритетів розвитку кожному регіону слід враховувати реальну продуктивну спроможність місцевої економіки, галузеву структуру господарства, специфіку виробничого та ресурсного потенціалу, кон'юнктуру внутрішнього та зовнішнього ринку, виробничу спеціалізацію та кооперування виробництва, торгівельні зв'язки з іншими регіонами та країнами, інвестиційний клімат [7, с. 16-17].

З іншого боку, пріоритет повинен на поєднанні двох характеристик явища: його проблемність та його значимість. Пріоритет повинен бути сформульований так, щоб його виконання спрямовувалося на досягнення цілей довгострокового розвитку, надавало стимулу для подальшого розвитку певної сфери діяльності. Наприклад, світова продовольча криза створює можливості для розширення виробництва продовольчих товарів і ринку їх збуту; питання досягнення енергоефективності виробництва актуалізують необхідність розробки і експлуатації альтернативних джерел енергії і т. п. Такі пріоритети спрямовані на досягнення

довгострокових цілей і водночас їх виконання спрямовується на забезпечення певних поточних проблем.

Таким чином, визначаючи пріоритети регіонального розвитку, доцільно спочатку сформулювати проблеми регіонального розвитку та присвоїти їм ранг чи місце по значимості. Надалі доцільно встановити статусність та порядковість пріоритету. На цьому етапі доцільно визначати, чи є пріоритет першочерговим, чи таким, що його виконання можна відкласти на певний термін.

Реалізація пріоритету конкретизується у комплексі заходів щодо їх виконання – переліку довгострокових і поточних завдань. У контексті оновлення регіональних стратегій доцільним є визначення пріоритету дій по реалізації стратегій, тобто порядок виконання завдань у часі [1, с. 37].

Всі ці кроки є дуже важливими при формуванні пріоритетів регіонального розвитку. Так, до таких пріоритетів в кожному регіоні слід відносити:

1. Загальноекономічні пріоритети. Це пріоритетний розвиток у певний період однієї із сфер господарства країни (матеріального виробництва або невиробничої сфери), одного з його підрозділів (виробництво засобів виробництва або предметів споживання). До загально-економічних належать також пріоритети у окремих фазах відтворювального циклу (виробництво, розподіл, обмін і споживання) або міжгалузеві.

2. Галузеві пріоритети виявляються у випереджаючих темпах зростання однієї або кількох галузей. Наприклад, у сучасних умовах пріоритетним є розвиток усіх видів транспорту, оскільки він відіграє важливу роль у розвитку сучасної економіки, забезпеченні матеріального обміну між галузями, задоволенні потреб населення в перевезеннях.

3. Внутрішньогалузеві пріоритети – переважно зростання окремих підгалузей і виробництв у межах певної галузі. У промисловості насамперед швидкими темпами розвиваються базові галузі (паливно-енергетичний комплекс, металургія, машинобудування, хімічна промисловість).

4. Внутрішньовиробничі пріоритети пов'язані з прискореним розвитком внутрішньовиробничих об'єднань і підприємств, зокрема науково-технічних підрозділів. Прикладом внутрішньовиробничих пріоритетів є також випереджальні темпи розвитку обслуговуючого та допоміжного виробництва.

5. Територіальні пріоритети пов'язані з випереджаючим соціально-економічним розвитком одних регіонів щодо інших. Установлення територіальних пріоритетів зумовлене різними рівнями соціально-економічного розвитку країни, що склалися історично, та необхідністю їх зближення. Як уже зазначалося вище, комплексний розвиток господарств всіх регіонів з метою подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку – одне із сучасних завдань економіки України. Важливими передумовами виділення територіальних економічних пріоритетів є наявна ресурсна база (природні та трудові ресурси). Однак вони не є вирішальними на сучасному етапі. При їх дефіциті пріоритети можуть будуватися довкола інформаційних ресурсів, добротного інфраструктурного забезпечення регіону, розвитку невиробничої сфери тощо з урахуванням у ринкових умовах споживчого фактору [4, с. 128-129].

Висновки. Аналізуючи вищевикладений матеріал, можемо зробити висновок, що задля підвищення результативності регіональної політики та ефективного формування пріоритетів регіонального розвитку необхідним є:

- розробити єдину методику формулювання та визначення регіональних пріоритетів;
- внести зміни до Методики розроблення регіональних стратегій, з метою визначення рекомендацій щодо їх складових, означення розділів, пріоритетів, цілей, завдань;
- узгодження стратегічних цілей регіонального розвитку з цілями регіонального розвитку країни, загальнодержавними цілями, координація стратегій регіонального розвитку різних регіонів між собою;
- забезпечити відповідність формування планів заходів з реалізації стратегій, їх оцінки та проведення моніторингу виконання до чинних методичних рекомендацій;

- внести зміни до Державної стратегії регіонального розвитку у частині внесення до неї пріоритетів розвитку кожного регіону;
- забезпечити залучення громадян, а також інших зацікавлених сторін, до розробки стратегій соціально-економічного розвитку, до формування та визначення регіональних пріоритетів; тобто, розширити механізми та інструменти участі громадян та підприємців у процесі розробки стратегій за рахунок проведення громадських слухань, соціологічних та експертних опитувань, розміщення стратегій на сайтах місцевих державних адміністрацій та проведення голосування за них;
- внести зміни до регіональних стратегій щодо відображення зв'язків стратегічних цілей регіональних стратегій із програмними документами розвитку регіонів та зв'язку цілей регіональної стратегії із основними аспектами розвитку регіону;
- забезпечити адаптивність стратегій регіонального розвитку шляхом використання методів прогнозування, проектування, оцінки та моніторингу, що дозволить періодично коригувати плани заходів з реалізації стратегії та ухвалювати короткострокові програми виконання стратегії відповідно до поточної ситуації.

В умовах системних перетворень, динамічного розвитку регіонів та активних процесів децентралізації питання необхідності використання інструментів регіонального розвитку є незаперечним, саме тому подальшого розвитку набуває вивчення існуючих методик регіонального розвитку задля забезпечення ефективності державної регіональної політики.

Література.

1. Возняк Г.В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа // Регіональна економіка. 2015. №3. С. 34-43.
2. Губані Г.Г. Прогнозування регіонального розвитку: аналіз проблем та підходи до їх вирішення // Сталий розвиток економіки. 2011. №1. С. 30-94.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року // Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. URL. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
4. Єрмакова О. А. Партнерство розвитку території як інструмент підвищення ефективності використання соціального капіталу в регіоні / О. А. Єрмакова // Економічні інновації. 2012. № 51. С. 126-136
5. Лелюк Н.Є. Пріоритети забезпечення регіонального розвитку в умовах дестабілізаційного впливу // Економічний дискурс. 2015. №4. URL. <http://journals.uran.ua/index.php/2410-0919/article/view/128494>
6. Шевченко О.В. Оновлення регіональних стратегій задля забезпечення стабільного розвитку // Регіональний розвиток. № 38. URL. http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/region_strategy-26d31.pdf
7. Шевченко О.В. Пріоритети розвитку регіонів як інструмент стратегічного управління регіональною економікою // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014, Вип. 3(107). С. 12-21.